

W

Kompjuteri i prava
br. 1-2/94

PRIKAZI

Prof. dr Stevan Lilić i mr Dragan Prlja: "Kompjuteri za pravnike", Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu; Imobilia, 1994. str. 114.

U izdanju Instituta za međunarodnu politiku i privredu i firme IMOBILIA početkom 1994. godine je izašla knjiga prof. dr Stevana Lilića i mr Dragana Prlje "Kompjuteri za pravnike". Autori su se potrudili da pripreme prvu potpuniju publikaciju iz oblasti informatike namenjenu pravnicima. U ovom prikazu se predstavljaju sadržaj knjige i komentariše značaj i vrednost pojedinih poglavlja.

Autori pre svega zaslužuju priznanje što su na samo 114 stranica sačinili vrlo bogat sadržaj knjige. Knjiga je sastavljena iz 4 glave i obuhvata izbor najznačajnijih saznanja bitnih za podsticanje primene računara među pravnicima. Zastupljeni su teoretski aspekti, iskustva u razvoju informacionih sistema u oblasti prava, predstavljanje programskih paketa za obradu teksta i razvoj baza podataka kao i obaveštenja o mogućnostima savremenog komuniciranja preko računara.

Prva glava ima naslov "Mogu li pravnici bez kompjutera ?" i čine je dva priloga.

U prilogu prof. dr Stevana Lilića "Mogu li pravnici bez kompjutera ?" objašnjeni su pojmovi: informacija, podatak, pravna informatika, komunikacioni pristup pravu, uloga informatike u pravnoj državi i značaj informatičkog obrazovanja pravnika. Informacije "putujući" po najrazličitijim delovima sistema povezuju i "saopštavaju drugim delovima sistema šta ima novo". Autor podseća, da je osnovna karakteristika savremenog doba vrtoglavo povećavanje broja izvora i količine raspoloživih informacija. Polazeći od poznatih definicija informatike, dr Lilić ističe da je ona vrlo mlada nauka i da se odnosi na područje automatske obrade podataka pomoću računara. Pravna informatika je grana informatike koja se bavi primenom "automatske obrade informacija u oblasti prava i posebno na području rada uprave i pravosuđa". Govoreći o vezi između pravne države i informatike, u knjizi se ukazuje, da se "savremena

država javlja kao generator naučnih istraživanja i tehnološkog razvoja i kao koordinator veoma složenih društvenih i komunikacionih procesa u post-industrijskom, odnosno informatičkom, društvu. "Pravna informatika sa svoje strane ima rastući značaj za sve oblasti prava. Primene savremene informatičke opreme u oblasti prava omogućuju: oslobođenje pravnih i drugih kadrova od zamornih rutinskih poslova, povećavanje mogućnosti za kreativni rad, poboljšavanje procesa odlučivanja, adekvatniju analizu pravnog sistema i sl.

Doprinos informatike obavljanju pravnih poslova je sve veći. Informatizacija zakonodavnog procesa može da doprinosi usavršavanju, pravne tehnike, sistematizaciji zakonodavstva, komparativnoj analizi kao i modernizaciji poslova modifikacije, dopunjavanja, izmene, ažuriranja i blagovremenog objavljivanja tekstova zakona i drugih propisa. Primenom informatičke opreme značajno se unapređuje i pronalaženje i dostupnost propisa i drugih akata.

Na kraju svog priloga, prof. dr Stevan Lilić piše o obrazovanju pravnika iz informatike. On ističe potrebu sistematskog informatičkog obrazovanja pravnika i ukazuje da to ne znači pretvaranje pravnika u "kompjuteromane" već da je to samo pretpostavka "kvalitetnog pravnog profesionalizma". Veliki su otpori uvođenju informatike u redovni krug znanja pravnika. Otpori su posebno vidni kod kadrova koji duže rade u upravi i pravosuđu. Zalaganje za informatičko obrazovanje pravnika ne znači da će oni postati programeri već da oni treba da steknu informatičku pismenost kako bi mogli da definišu zahteve za razvoj pravnih informacionih sistema i koriste već uvedene baze podataka i raznovrsne primene i usluge koje nudi savremena informatička oprema.

Prilog prof. dr Stevana Lilića je ne samo koncizan već i celovit teorijski prikaz interakcije prava i informatike. On većini pravnika može da bude vrlo inspirativan i podsticajan za korišćenje već postojećih pravnih baza podataka i drugih aplikacija kao i za iniciranje razvoja novih primena informatičke opreme u pravnim oblastima.

U okviru istog poglavlja knjige, mr Dragan Prlja iz Instituta za međunarodnu politiku i privredu (Centar za kompjutere i pravo) i advokat Vladislav Majstorović su obradili temu "Softver za pravnike" i u okviru nje softver za obradu teksta i softver za obradu podataka i kreiranje baza podataka.

Softverski paketi za obradu teksta omogućavaju bržu i ekonomičniju izradu teksta, čuvanje neograničenog broja unapred

pripremljenih formi (ugovora, tužbi i sl.) i dr. Na osnovu praćenja svetskih trendova autori preporučuju našim pravnicima korišćenje tekst procesora WordPerfect i MS Word.

Obrada podataka je nešto viši nivo korišćenja informatičke opreme. Zato se u ovoj knjizi pravnicima preporučuje da pomoću kompjutera kreiraju baze podataka i razvijaju sopstvene i pre svega koriste već uvedene baze podataka. Kao softverski paketi opšte namene preporučuje se dBASE i ISIS. Iznosi se i podatak da su u Finskoj u Helsinškoj školi za biznis i administraciju, za pravnike razvili specijalizovani softverski paket pod nazivom METO.

Druga glava ove knjige posvećena je "Obradi teksta pomoću kompjutera". Dr Nataša Mrvić iz Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja je priredila skraćeni prikaz i uputstvo za primenu WordPerfect 5.1. Ovaj procesor teksta se mnogo koristi i posebno je pogodan za stono izdavaštvo. WordPerfect je predstavljen kroz: instalaciju i startovanje programa, pisanje tekstova, čuvanje dokumenata, kretanje u okviru dokumenta, brisanje tekstova, formatiranje teksta, grafiku i dr.

Mr Dragan Prlja je dao skraćeni prikaz i uputstvo za primenu MS Word-a koji je isto tako jedan od najčešće korišćenih procesora teksta. Prikazani su: instaliranje i startovanje programa, unošenje teksta, memorisanje dokumenata, kretanje u okviru dokumenta, blokiranje i premeštanje teksta, formatiranje teksta, štampanje teksta i dr.

Izneti prikazi oba programska paketa za obradu teksta su dovoljni za njihovo početno upoznavanje i primenu. Kasnije će svaki korisnik osetiti potrebu za još potpunijim upoznavanjem svih mogućnosti koje pružaju ovi procesori teksta.

Treća glava je posvećena "Obradi podataka uz pomoć kompjutera". Dr Vesna Nikolić - Ristanović iz Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja je prikazala kompjuterski program za rad sa bazama podataka pod nazivom dBASE IV. Ovaj programski paket je vrlo pogodan za vođenje baze podataka o klijentima, podnescima, sudskoj praksi, zakonima, komentarima zakona, citatima i sl. Mr Dragan Prlja i Gordana Popović - Bošković su predstavili programski paket ISIS. Ovaj paket je razvijen u okviru UNESC-a i pogodan je za korišćenje od strane osoba koje imaju vrlo malo ili uopšte nemaju kompjuterskog iskustva. ISIS ima sledeće korisničke funkcije: upis podataka, pretraživanje podataka, štampanje podataka i invertovanje podataka. Takođe raspoložive su i sledeće sistemske funkcije: definisanje baza, pomoćne sistemske funkcije, razmena podataka i programiranje novih aplikacija i dr.

Četvrta glava je posvećena temi "Komunikacije uz pomoć kompjutera". Dr Dragan Ćosić iz Više škole za informatiku i mr Dragan Prlja iz IMPP Centra za kompjutere i pravo su sačinili prilog "Komunikacije za pravnike". U svom prilogu oni iscrpno opisuju da sada u svetu ima nekoliko hiljada velikih host-ova i oko 4000 baza podataka dostupnih preko ON-LINE informacionih servisa. Za indentifikaciju potencijalno interesantnih inostranih host-ova mogu da posluže informacije dobijene pretraživanjem baze podataka o bazama podataka DATAINDEX, a koja se nalazi na DIALOG-u. Uslovi za komuniciranje sa bazama podataka za koje su potencijalno zainteresovani pravnici su poslednjih godina unapređeni razvojem JUPAK mreže i funkcionisanjem hosta u Saveznom zavodu za informatiku gde se nalaze baze podataka o propisima, sudskoj praksi i pravnoj literaturi. Autori ukazuju i na ogromne mogućnosti i koristi od pretraživanja inostranih baza podataka kao što je pre svega CELEX u okviru EUROBASES (Brisel). Baza podataka CELEX se nalazi na hostovima ili pak na CD ROM-u. To je višejezična baza podataka i sadrži oko 130.000 podataka pravnih dokumenata. Godišnje se obim baze podataka povećava za oko 5.000 podataka.

Ukazuje se i na mogućnost da se elektronska pošta koristi i u oblasti prava. Uslov za slanje i primanje elektronske pošte je postojanje kompjuterske mreže, odgovarajuće informatičke opreme (PC) i elementarne informatičke pismenosti. Autori ukazuju i na ubrzani razvoj BBS (Bulliten Board System) koji pružaju mogućnosti efikasnog dopisivanja i prenošenja raznovrsnih poruka. Ove, kao i niz drugih savremenih informatičkih usluga primenom savremenih komunikacija i uz pomoć kompjutera pružaju mogućnosti da se uz njihovu veću ili manju podršku ostvaruje sve više pravnih poslova ili aktivnosti.

Uveren sam da knjiga "Kompjuteri za pravnike" predstavlja dragoceni priručnik za sve pravnike koji nameravaju da svoje poslove obavljaju na što efikasniji i kvalitetniji način. Zapravo, i za pravnike, kao i za većinu drugih profesija, računari postaju nezaobilazan instrument u svakodnevnom radu.

Nikola Marković